

MINISTOR Y XVI

ENKELE AANTEKENINGEN OVER HET ONTSTAAN VAN DE AIRBORNE PELGRIMSTOCHTEN NAAR NEDERLAND

door: Generaal-Majoor R.E.Urquhart, C.B., D.S.O.

Tijdens de 35e pelgrimstocht in 1979 kwam het besef boven dat nog maar weinig Engelsen en Nederlanders de omstandigheden kennen waaronder de herdenkingen begonnen. De heer Ter Horst, bij wie ik logeerde, was in 1945 de waarnemend burgemeester van de Gemeente Renkum. Hij en ik besloten om iets op papier te zetten, zodat er een verslag zou zijn. Ik heb zijn verhaal opgenomen in deze samenvatting van de gebeurtenissen.

=====

Nadat de 1st Airborne Division zich in september 1944 uit Oosterbeek over de Rijn had teruggetrokken, bevalen de Duitsers de inwoners van de dorpen Oosterbeek, Wolfheze en Renkum hun huizen te verlaten. Om veiligheidsredenen beval het Nederlandse Rode Kruis later dat ook Arnhem volledig geëvacueerd moest worden. 1). Pas na april 1945 werd de terugkeer toegestaan.

Kort na het eind van de oorlog in Europa ging de British War Graves Commission op zoek naar een plaats voor een kerkhof in de buurt van Arnhem. De waarnemend burgemeester van de Gemeente Renkum, waaronder ook Oosterbeek valt, bood het terrein aan dat gereserveerd was voor de toekomstige uitbreiding van de bestaande burgerbegraafplaats. Dit aanbod werd aanvaard en de voorbereidingen begonnen in juli 1945.

In de zomer van 1945 bevond de gereorganiseerde 1st Airborne Division zich in Noorwegen. Zij was daar om orde en rust na de overgave van de Duitsers te handhaven. De Arthur Rank Film Corporation had toestemming gekregen om ter plaatse een film over de Slag om Arnhem te maken onder regie van Brian Desmond Hurst: "Theirs is the Glory". Tweehonderd leden van de divisie onder bevel van Majoor F.Gough werden vanuit Noorwegen naar Nederland gevlogen om te helpen bij het maken van de film. Er waren geen beroepsacteurs bij de film betrokken en bijna iedereen had aan de slag deelgenomen.

25 september 1945: Oosterbeekse kinderen leggen bloemen op de graven op het Airborne Kerkhof. Rechts: Generaal-majoor R.E.Urquhart en waarnemend burgemeester Mr.J.Ter Horst.
(Foto's: B.H.Langevoort)

In samenwerking met het gezelschap dat de film maakte organiseerde ik in september een tocht over het slagveld. Ongeveer 80 officieren gingen met mij naar Nederland. Toen ik in Oosterbeek was hoorde ik over de aanleg van het Airborne Kerkhof en ik ging er met mijn gezelschap kijken. Toen wij op de terugweg naar Oosterbeek op de Baileybrug, die over de spoorlijn lag, gingen werd mijn jeep aangehouden door een figuur op een fiets. Het bleek de waarnemend burgemeester van de Gemeente Renkum te zijn, die had gehoord dat ik een bezoek bracht aan het Airborne Kerkhof.

Hij wenste mij graag te ontmoeten om op het kerkhof een herdenkingsdienst te organiseren voor zowel Engelsen als Nederlanders. Hij wilde gebruik maken van de aanwezigheid van zoveel Airborne militairen.

Wij vergaderden in Hotel De Bilderberg dat toen dienst deed als gemeentehuis. Er zouden meer bijeenkomsten volgen en wij, Engelsen, gingen bij die gelegenheid beseffen hoe groot de sympathie van de plaatselijke bevolking al voor ons geworden was.

Tot onze verrassing werden we overal welkom geheten; wij hadden precies het tegenovergestelde verwacht, gezien de recente ontberingen en ellende.

Er werd een herdenkingsdienst georganiseerd die in het Nederlands door dominee Bergkotte uit Oosterbeek en in het Engels door onze hoofdveldprediker A.H.W. Harlow en een aalmoezenier zou worden geleid. De orde van dienst werd in twee talen gedrukt. De dienst werd op 25 september 1945 op het kerkhof gehouden en werd bijgewoond door de Britse troepen die de film aan het maken waren, degenen die deelnamen aan de excursie, de burgerlijke autoriteiten uit Arnhem en de Gemeente Renkum, de Chef Staf van de Nederlandse Strijdkrachten, de Commissaris van de Koningin in Gelderland, een vertegenwoordiger van Prins Bernard en enkele honderden inwoners.

De wens werd uitgesproken dat dit een jaarlijks terugkerende gebeurtenis zou worden. De Gemeente Renkum wilde ook een monument voor de divisie oprichten en op verzoek van de burgemeester legde ik diezelfde middag de eerste steen tegenover Hotel Hartenstein dat hoofdkwartier van de divisie was geweest.

Kort tevoren was er in de kerk van St. Martin-in-the-Fields in Londen een herdenkingsdienst gehouden voor de luchtlandingstroepen. Ook dit zou een jaarlijks gebeuren worden, maar dat was pas later.

Die avond werd het inauguratie diner gehouden van de Pegasus Club in het Savoy Hotel, waar Luchtmaarschalk Sir Lionel Hollinghurst een toast uitbracht op de luchtlandingsstroepen. Later moest deze club zijn naam veranderen in "Airborne Club".

De eerste georganiseerde pelgrimstocht vond plaats in 1946. Er waren meer dan 600 aanmeldingen, maar het aantal moest beperkt blijven. Het gezelschap, dat grotendeels per boot reisde, bestond uit 100 ex-leden van de divisie, ongeveer 200 nabestaanden van gesneuvelde militairen, 50 militairen die nog in aktieve dienst waren en vertegenwoordigers van de Poolse Parachute Brigade. De voorbereidingen waren getroffen door het Airborne Forces Security Fund en de Nederlandse regering.

De pelgrims werden op 16 september officieel tijdens een lunch in Rotterdam door de Nederlandse regering ontvangen. Op 17 september werd op het kerkhof in Oosterbeek een dienst gehouden waarbij Koningin Wilhelmina en een groot aantal burgers uit de gemeenten Renkum en Arnhem aanwezig waren. Elk graf was door een schoolkind geadopteerd en evenals in 1945 legden de leerlingen weer bloemen.²⁾

Later op de dag onthulde de Koningin het gedenkteken voor de divisie tegenover Hartenstein dat sinds het bezoek in 1945 was gebouwd en waarvan de kosten door de burgers van de Gemeente Renkum bijeengebracht waren. 's Middags legde de Koningin een krans bij het pas opgerichte monument bij de brug in Arnhem.

Zoals ook in de jaren daarna werden alle pelgrims na hun aankomst in Nederland op kosten van de Nederlanders vervoerd, beziggehouden en gehuisvest.

Het programma van de daarop volgende herdenkingen is vrijwel ongewijzigd gebleven en de orde van dienst die in 1945 in haast was opgesteld, is sindsdien passend gebleken.

1) Het officieële bevel tot de evacuatie van Arnhem werd door de Duitsers gegeven. (redaktie)

2) De graven op het Airborne Kerkhof werden door kinderen en door volwassenen geadopteerd. (redaktie)